

Tábori kórház 1684–1686

XI. Ince pápa személyes érdemei nemzetünk történetében ismeretesek. Az ő gondolata volt, hogy a török elleni harcokban a sebesült katonák ápolásában részesüljenek, ezért elrendelte, hogy a seregeket könnyen szállítható tábori kórházak kísérjék. Abban az időben a tábori kórház ismeretlen intézmény volt. Az emberszeretet e forradalmi gondolata tehát a pápaság nevéhez fűződik. Szekfü Gyula megállapítása szerint Buonvisi bécsi nuncius energiája tette lehetővé a pápai terv megvalósítását. A bécsi nuncius bíboros 1684-ben Linzben kelt felhívásával adakozásra szólította a keresztény országok polgárait a szervezendő hadikórház érdekében. Hivatkozott arra, hogy a pápa nemcsak búcsúkat engedélyez a harcba menőknek, hanem a keresztény szeretet szellemében gondoskodni kíván a sebesült katonákról is. Ezért határozta el, hogy tábori kórházat létesít, mely a seregeket mindig követni fogja a magyarországi harcok során. Buonvisi bíboros felszólította a szónokokat és gyóntatókat, hogy buzdítsák a híveket adakozásra, és elrendelte templomi perselyek felállítását e célra.

Hogy az adakozók bizalmát biztosítsa, a bíboros két tényezőt külön is hangsúlyozott. Az egyik a pénzkezelő személyére vonatkozott. Az adományok Kollonics Lipót bécsújhelyi püspök felügyelete alá kerülnek. Buonvisi az adakozni kívánókat így nyugtatta meg, hogy áldozatkészségükkel nem lesz visszaélés, mert ezt meggátolja a pénzkezeléssel megbízott Kollonics erkölcsi tekintélye. Buonvisi külön felhívta a figyelmet arra is, hogy a beteg és sebesült katonák ápolói nem tudatlan és hanyag felcserek lesznek, hanem az Istenes Szent János által alapított irgalmasrend áldozatos betegápolói, akik erre a feladatra teljesen kiképzettek. Az irgalmas barátok fizetést nem kapnak, ingyen, egyedül a krisztusi szeretettől indítva teljesítik hivatásukat. Ezért a bíboros, „fiducially”, „bízást” helyezte az ő kezükbe a katonák ápolásának feladatát. Amikor egy évvel később, 1685-ben fizetett törzsorvosok is foglalkoztak a tábori betegekkel, akkor az udvari kamara arról panaszkodott, hogy volt olyan törzsorvos is, aki járandóságait felvette, de felé se nézett a betegeknek.

Buonvisi felhívásának hatalmas visszhangja támadt. Egymás után érkeztek az adományok, úgyhogy a tábori kórház már 1684-ben fel tudták állítani. Erről Buonvisi jelentést is tett XI. Ince pápának. 1684. augusztus 21-én az irgalmasrend osztrák tartományának provinciálisát, Hirschfeld Bernátot felkérték, hogy rendje vállalja a betegápolás munkáját. Jóllehet az irgalmasok akkor súlyos nehézségekkel küzdöttek, hisz bécsi házuk az 1683-i török ostromkor erősen megrongálódott, s a háború folyamán grazi kórházuk is csaknem teljesen romba dőlt, mégis készségesen vállalták a feladatot.

Az irgalmasok Cruchten József vezetésével szeptember elején útnak indultak. Hajójuk éjnek idején ért a Dunán Buda alá. Pater Cruchtennek az udvari kamarához intézett jelentéséből tudjuk, hogy éppen vihar tombolt, amikor kikötöttek. A vitorlák leszakadtak, a hajón átszaptak a hullámok, sok cukor és más értékes anyag is kifolyt a tartályokból. Másnap kirakták csomagjaikat a hajóról és egy mecsetbe költöztek, s mindjárt megkezdték kórházi tevékenységüket. Cruchten beszámolója szerint eleinte ezeröttszáz beteget ápoltak. A sebesültek száma azonban napról napra növekedett, és nemsokára öt-hatezerre szökött fel, végül P. Cruchten sok elfoglaltságuk miatt nem is ért rá az egyre szaporodó létszámot jegyezni. Nagy gondot okozott a betegek élelmezése is. Volt olyan nap, hogy az irgalmasok kórházuk számára két ökröt is vágtak,

budai tartózkodásuk hat hete alatt összesen harminchat ökröt. Ezenkívül 1358 font rizst és más élelmiszert főztek meg. Az irgalmasok állandóan a betegek között éltek. P. Cruchten arról panaszkodott, hogy a táborban pénzéért semmit sem lehet kapni. Így a Komáromban vásárolt ruhaféléket, inget és orvosságot osztották ki a rászorulóknak között.

Közben az ostromló keresztény sereg hadihelyzete rosszra fordult. Szeptember közepén Budaörs felől 20 000 főnyi török csapat közeledett, mely hátba támadással fenyegette az ostromlókat. A keresztény seregek vezetői között is nézeteltérések támadtak. A közben kitört járvány is sok áldozatot követelt, de bizonyára még többet szenvedett volna, ha Buonvisi nem gondoskodik a tábori kórházak felállításáról és fenntartásáról. Az ostromlók visszavonulásra kényszerültek. „Ich bin auch verharret bis auf die letzte stundt“, „én is kitartottam az utolsó óráig“, írta a kamarának P. Cruchten. Egy összetörött hajóroncsra vitette a betegeket és a felszerelést. Hajóslegény nélkül, Pest-Budától fölfelé indultak. A fellobbanó aknák nemegyszer kötörmelékkel zúdították a hajóra. Visegrádnál az öreg hajó végleg használhatatlanná vált, és így kénytelenek voltak átrakodni. Győrben a jezsuiták régi iskolájában szállásolták el a betegeket. Sok katona jött Győrbe Vácról is, akiket szintén pártfogásukba vettek az irgalmasok, ápolták és ruhával látták el őket.

Kollonics Lipót püspök, a hadikórházak felügyelője, 1685. január 26-án kimutatást készített az újonnan szervezett katonai kórházak 1684. évi működéséről. Ehhez mellékelte P. Cruchten irgalmas atya fent vázolt jelentését. 1685. január 29-én a császári udvari kamara a felterjesztést áttanulmányozva elismerését fejezte ki Kollonics Lipótnak fáradozásáért és külön megköszönte P. Cruchten tudósítását. Az a hat hét, amelyet 1684-ben a budai táborban, a kor színvonalához képest elsőrangúan felszerelt kórházban áldozatos betegápolással töltöttek, megalapozta a budai tábori kórház jó hírét. Tizenkét szerzetest név szerint is ismerünk, akik életüket áldozták hivatásuk teljesítése közben.

Az irgalmasrend által 1903-ban nyomtatásban kiadott „emlékirat” szerint az irgalmasok az 1686. évi ostromkor is betegápolóként dolgoztak a tábori kórházban. Más forrásból nem találtam ennek történeti bizonyítékát. Arra azonban adatunk van, hogy közvetlenül a visszafoglalás után Pesten kisebb kórházat tartottak fenn az irgalmasok. Az itt működő rendtagok minden bizonnyal az 1686-i ostrom alkalmával jöttek Pestre.

A szeptember 2-i diadal után megkezdődött az újjáépítés nehéz munkája. A szerzetesrendek visszajöttek Budára és Pestre és a mecsetek mellé telepedtek le. Így a budai Várban a Pasa mecset mellé a karmeliták, a Győzelmi mecset helyére a jezsuiták jöttek. A Vízivárosban Toighun pasa Sólyom mecsetét (a mai alsóvízvárosi Árpád-házi Szent Erzsébet templom) a bosnyák tartománybeli ferencesek, a Mataf mecsetet pedig a kapucinusok foglalták el. A tabáni dzsámi (mai Szent Katalin plébánia-templom) szintén a bosnyák tartománybeli ferenceseké lett. A Pesten működő négy mecsetet is szerzetesrendek szereztek meg. Az egyik helyére a pálosok (mai Egyetemi templom), a másik közelében a domonkosok (ma Váci utcai Szent Mihály templom) telepedtek le. A Szűz Mária tartománybeli ferencesek kapták meg a Szinán bégről elnevezett dzsámit. Az irgalmasokat is mecset mellett találjuk: Pest negyedik mecsetje, az úgynevezett Nagy mecset mellett (a mai Városháza északnyugati szöglete táján). Nem véletlen, hogy éppen ezt a mecsetet választották. Ez a hely ugyanis ősi idők óta kórház célját szolgálta. Itt állt a török idők előtt a János-lovagok ispotályos rendjének egykor virágzó Szent Miklós konventje. Ez olyan híres volt, hogy a pesti vásárt is a konvent látogatott búcsúnapján, december 6-án tartották Mátyás király korában. Természetes tehát, hogy az irgalmasok kórházukat ezen a helyen rendezték be.